

Materiał stanowiło: 5 klaczy pełnej krwi angielskiej — owulacja wystąpiła u czterech klaczy. 6 klaczy półkrwi Włkp — owulacja u czterech klaczy.

2 klacze śląskie — u żadnej nie wystąpiła owulacja, oraz 1 klacz huculska, u której wystąpiła owulacja.

Nie wszystkie klacze mogłem badać stale w czasie rui, więc nie we wszystkich wypadkach śledziłem rozwój i losy pęcherzyka Graafa. Klacze takich było pięć, natomiast dziewięć klaczy badałem dorywczo, opierając się na skuteczności krycia w 2—3 dni po podaniu Biogonadylu.

Odpowiednio do czasu trwania rui, podzielono klacze na trzy grupy:

I grupa: ruja do 10 dni — 3 klacze (owulacja u 2 sztuk).

II grupa: ruja 10 do 25 dni — 5 klaczy (owulacja u 3 sztuk).

III grupa: ruja ponad 25 dni — 6 klaczy (owulacja u 4 sztuk).

Klaczę pokryte pod kontrolą owulacji przy codziennym badaniu, u których interweniowałem po stwierdzeniu zaburzeń, mieszczą się w pierwszej i drugiej grupie. W grupie drugiej na szczególną uwagę zasłu-

guje klacz półkrwi włkp., która od 5 lat wykazywała ruję przez 4—5 miesięcy i która była leczona bezskutecznie przy użyciu różnych leków. Po iniekcji Biogonadylu zaszła w ciążę, kończąc ruję, trwającą trzy miesiące. U dwóch innych klaczy nastąpiła owulacja po rujach trwających 70 i 90 dni.

Biorąc pod uwagę stopień rozwoju pęcherzyka Graafa w chwili stosowania Biogonadylu, podzielono klacze na dwie grupy. Zastosowano siedmiostopniową skalę oceny dojrzałości pęcherzyka: F₀, F₁, F₂, F₃, F₃₊, F₄ — ow.

I grupa: stadium F₂ — F₃ — 9 klaczy — owulacja u czterech.

II grupa: stadium F₃₊ — F₄ — 5 klaczy — owulacja u pięciu.

Biogonadył podawałem jednorazowo po 500 j.m. Owulacja następowała po podaniu preparatu w 36—72 godzin.

Na podstawie poczynionych obserwacji uważam, że Biogonadył jest skutecznym lekiem w zaburzeniach owulacji u klaczy. Biogonadył powinno się stosować po uprzednim wnikliwym badaniu jajników klaczy.

Adres autora: Andrzej Lipczyński, Stadnina Koni Golewko, pow. Rawicz.

ZAGADNIENIA SPOŁECZNO-ZAWODOWE

WŁADYSŁAW LUTYŃSKI

Warszawa

Struktura prawna zwalczania chorób zwierząt w Polsce

Zapoczątkowana w Polsce w pierwszej połowie XIX wieku działalność legislacyjna w dziedzinie zwalczania chorób zwierzęcych ukoronowana wydaniem do dziś obowiązującego rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 22 sierpnia 1927 r. o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych (Dz.U.Nr 77, poz. 673 wraz z późniejszymi zmianami) w okresie międzywojennym objęła wyłącznie choroby zaraźliwe zwierząt. W wyniku zmian w strukturze i zadaniach Państwa i służby weterynaryjnej oraz dzięki nowym poglądom nauki i administracji na niektóre zagadnienia epizootologiczne w ostatnich kilkunastu latach reorganizacją prawną objęto nie tylko walkę z tradycyjnymi chorobami zaraźliwymi, ale także szeroko pojęte zapobieganie i zwalczanie również innych chorób zwierzęcych. Dążność do szerszego zainteresowania się walką z chorobami zwierząt nie objętych przepisami o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych była zresztą logiczną konsekwencją ograniczenia występowania epizootii zwalczanych z urzędu i uświadomienia sobie faktu, że obecnie nie te epizootie mają największe znaczenie ekonomiczne.

Podstawowymi aktami normatywnymi zajmującymi się m. in. również problemem zwalczania chorób zwierzęcych przenoszących się na ludzi są: ustawa z dnia 13 listopada 1963 r. o zwalczaniu chorób zakaźnych (Dz.U.Nr 50, poz. 279), rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 20 grudnia 1963 r. w sprawie ustalenia wykazu chorób zakaźnych (Dz. U. Nr 58, poz. 314) oraz zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Rolnictwa z dnia 24 kwietnia 1964 r. w sprawie współpracy organów i jednostek organizacyjnych resortów zdrowia i opieki społecznej oraz rolnictwa w zakresie zwalczania niektórych chorób zakaźnych (Mon. Pol. z 1964 r. Nr 34, poz. 152).

Na wykazie chorób, których zwalczanie normują przepisy ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych zostało umieszczonych ponad 20 jednostek chorobowych przenoszących się ze zwierząt na ludzi, m. in. brucelloza, salmonelozę, riketsjozę, grzybicę, listerozę, ornit-

tozę, świerzb, tasiemczyce, toksoplazmoza, tularemię, włośnicę i leptospirozę. Stosownie do art. 11 powyższej ustawy przy zwalczaniu u zwierząt chorób zakaźnych, które nie są zaraźliwymi chorobami zwierzęcymi, a mogą być przenoszone na ludzi, stosuje się odpowiednie przepisy o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych. Należy, więc przyjąć, że przy zwalczaniu powyższych chorób (a nie tylko takich epizootii, jak wścieklizna, pryszczycę, różycę, wąglik, nosacizna, które zresztą również są umieszczone na wykazie chorób zakaźnych) zarówno obowiązkiem służby weterynaryjnej, jak i posiadaczy zwierząt jest stosować takie same środki, jak i przy chorobach zwalczanych z urzędu na podstawie przepisów o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych. Tak więc wybuch tych chorób powinien być sygnalizowany służbie weterynaryjnej, powiatowy lekarz weterynarii powinien przeprowadzić dochodzenie w razie powzięcia wiadomości o wybuchu takiej choroby i przedsięwziąć odpowiednie środki zmierzające do likwidacji źródła choroby oraz środki ochronne itp. Zabicie z urzędu zwierzęcia gospodarskiego dotkniętego chorobą zamieszczoną na wykazie, a nie objętą przepisami o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych, wymaga uchwały prezydium wojewódzkiej rady narodowej podjętej na wniosek wojewódzkiego lekarza weterynarii zgłoszony w porozumieniu z wojewódzkim inspektorem sanitarnym. Pozostałe środki mogą być stosowane bez tego trybu, przy czym wybór tych środków jest zawężony do tych, które stosuje się przy zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych objętych przepisami z 1927 r. Decyzje, które środki należy zastosować przy poszczególnych chorobach, podejmuje właściwy powiatowy lekarz weterynarii biorąc pod uwagę zasady wiedzy weterynaryjnej, zasady doświadczenia i wytyczne organów nadrzędnych (takie wytyczne wyszły m. in. w zakresie zwalczania włośnicy). Przy zwalczaniu niektórych chorób powinien on również uzgodnić swój sposób postępowania z powiatowym inspektorem sanitarnym w grani-

cach cytowanego wyżej zarządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Rolnictwa z dnia 24 kwietnia 1964 r.

W zakresie zwalczania gruźlicy, choroby nie objętej przepisami ustawy o zwalczaniu chorób zakaźnych, jedynym powiązaniem przepisów resortu zdrowia i opieki społecznej z przepisami weterynaryjnymi jest zarządzenie Ministrów: Zdrowia i Opieki Społecznej oraz Rolnictwa z dnia 17 sierpnia 1960 r. w sprawie współpracy organów służby zdrowia i służby weterynaryjnej w zakresie zwalczania gruźlicy wśród ludzi i zwierząt (Dz. Urz. Min. Zdrowia i Opieki Społecznej Nr 18, poz. 80) wydane na podstawie uchwały Nr 98 Rady Ministrów z dnia 22 kwietnia 1955 r. w sprawie planowego zwalczania gruźlicy (Mon. Pol. Nr 40, poz. 180).

Przepisy regulujące zagadnienia hodowli zwierząt gospodarskich również zawierają normy prawne z zakresu zwalczania chorób zwierzęcych. Przede wszystkim chodzi tu o te choroby, które odgrywają szczególną rolę w kształtowaniu produkcji zwierzęcej i rozwoju hodowli zarodowej zwierząt. Należy sądzić, że objęcie zwalczania niektórych chorób zwierząt przepisami o hodowli zwierząt gospodarskich miało na celu nadanie środkom przeciwepidemiotycznym „form nieantagonistycznych” w stosunku do procesów hodowlanych. O ile bowiem rozporządzenie Prezydenta RP o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych kładzie główny nacisk na likwidację źródeł zarazy, to środkami nakazywanymi w trybie przepisów hodowlanych byłaby przede wszystkim profilaktyka.

Zasadniczym aktem prawnym normującym zagadnienia hodowli jest ustawa z dnia 2 grudnia 1960 r. o hodowli zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 54, poz. 310). Art. 4, ust. 2 tej ustawy upoważnił Ministra Rolnictwa do nałożenia na właścicieli zwierząt gospodarskich obowiązku zastosowania zabiegów mających na celu ochronę lub poprawę zdrowia zwierząt lub zwiększenie ich produktywności. Z różnych względów delegacja ta nie została jeszcze wykorzystana ale wydaje się, że nastąpi to w momencie podjęcia decyzji o konieczności przymusowego zwalczania gza bydłowego, motylicy, chorób wymienia i innych chorób, które wymagają znacznego udziału właściciela zwierząt w postępowaniu zapobiegającym chorobom i w leczeniu zwierząt. Powyższy przepis został tak skonstruowany, że może on być wykorzystany także do wprowadzenia różnych obowiązków z zakresu zoohigieny i profilaktyki ogólnej, o ile podjęcie takiej decyzji okaże się celowe.

W związku z ustawą o hodowli zwierząt gospodarskich zostały wydane przepisy wykonawcze, które m. in. wprowadzają określone minima zdrowotne dla rozplodników oraz dla zwierząt zarodowych i reprodukcyjnych. Tak więc rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 5 czerwca 1962 r. w sprawie uznawania buhajów za odpowiednie do hodowli (Dz. U. Nr 38, poz. 168) oraz instrukcja Nr 1 Ministerstwa Rolnictwa z dnia 12 stycznia 1963 r. w sprawie nadzoru nad zdrowotnością buhajów (Dz. Urz. Min. Rol. Nr 5, poz. 22), uzależniająca uznanie buhaja za odpowiedniego do hodowli od określonych warunków zdrowotnych, a ponadto upoważniają powiatowego lekarza weterynarii do spowodowania cofnięcia uznania buhaja, jeżeli stwierdzone zostaną u niego choroby lub zmiany organiczne wskazujące na to, że jest on nieodpowiedni do rozplodu. Podobne ograniczenia wprowadzają: 1) zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 16 maja 1961 r. w sprawie warunków utrzymania młodych buhajów (Mon. Pol. Nr 42, poz. 195), 2) rozporządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 26 września 1964 r. w sprawie uznawania ogierów za odpowiednie do hodowli oraz warunków utrzymywania młodych ogierów (Dz. U. Nr 38, poz. 245), 3) zarządzenie Ministra Rolnictwa z dnia 19 lipca 1961 r. w sprawie zasad i trybu uznawania ferm drobiu za zarodowe i reprodukcyjne oraz uznawania materiału zarodowego drobiu (Mon. Pol. Nr 60, poz. 261) oraz 4) niektóre inne akty normatywne. Z powyższymi

przepisami łączy się również uchwały Rady Ministrów lub Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów dotyczące rozwoju hodowli zwierząt gospodarskich bądź kontraktacji i skupu produkcji zwierzęcej nakładające również na służbę weterynaryjną pewne obowiązki z zakresu zwalczania chorób zwierzęcych. Na podstawie powyższych przepisów Minister Rolnictwa uregulował m. in. zasady zapobiegania pulerozie drobiu (Dz. Urz. Min. Rol. z 1965 r. Nr 13, poz. 99) oraz formy pomocy w zakresie zwalczania niektórych chorób drobiu dla dostawców jaj wylęgowych (Dz. Urz. Min. Rol. z 1966 r. Nr 11, poz. 78). Z przepisami hodowlanymi ściśle się wiąże uchwała Nr 347 Rady Ministrów z dnia 22 października 1963 r. w sprawie agrominimum (Mon. Pol. Nr 85 poz. 408) wymieniająca wśród zalecanych zabiegów utrzymywanie zwierząt w należytych warunkach higienicznych (Mon. Pol. Nr 85, poz. 408).

Inną grupę chorób zwierząt, których zwalczanie uregulowane jest odrębnymi przepisami, jest grupa zwierząt łownych. Ze względu na zupełnie odmienne środowisko, w jakich przebywają zwierzęta łowne, jak i inny system ich hodowli uznano za konieczne przepisy o zwalczaniu chorób zwierząt łownych zamieścić w ustawie z dnia 17 czerwca 1959 r. o hodowli ochronie zwierząt łownych i prawie łowieckim (Dz. U. Nr 36, poz. 226). Przepisy tej ustawy jak i wydanego w związku z nią zarządzenia Nr 159 Ministrów Rolnictwa oraz Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego z dnia 4 grudnia 1962 r. w sprawie zwalczania u zwierząt łownych zaraźliwych chorób, które mogą być przeniesione na ludzi i zwierzęta gospodarskie (Dz. Urz. Min. Rol. Nr 21, poz. 85) do chorób zwalczanych w trybie tej ustawy zaliczają: wściekliznę, pomór dzików, pryszczycę, wąglik i myksomatozę oraz ustalają obowiązki określonych osób i organów, jak również środki jakie należy stosować w przypadku wybuchu tych chorób u zwierząt łownych.

W zakresie zapobiegania chorobom zwierząt pewną rolę odgrywają również przepisy o ich ubezpieczeniu. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 lipca 1963 r. w sprawie obowiązkowego ubezpieczenia zwierząt gospodarskich (Dz. U. Nr 33, poz. 191) uzależnia wypłatę odszkodowania za zwierzęta padłe (głównie konie i bydy) w wieku od 1 roku życia) od spełnienia określonych warunków, jak od stosowania się do przepisów o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych, od wezwania organu służby wet. w razie choroby zwierzęcia i stosowania się do jego zaleceń, od przestrzegania podstawowych zasad pielęgnacji, żywienia i użytkowania zwierząt itp. Należy zauważyć, że naruszenie tych przepisów nie jest wykroczeniem, którego następstwem mogą być sankcje karno-administracyjne, a jedynie stanowi jakby niedochowanie warunków umowy z Państwowym Zakładem Ubezpieczeń. W przypadku dokonania czynu naruszającego przepis tego rozporządzenia sankcją będzie wyłącznie zmniejszenie lub niewypłacenie odszkodowania, chyba, że czyn ten jest jednocześnie wykroczeniem z tytułu innych przepisów.

Minister Rolnictwa uregulował również niektóre zagadnienia z zakresu zapobiegania i zwalczania chorób zwierząt w trybie instrukcyjnym zobowiązując podległe bądź nadzorowane państwowe gospodarstwa rolne lub nadzorowaną służbę weterynaryjną do stosowania za zgodą ich właścicieli określonych zabiegów weterynaryjnych. Do grupy tej należą takie przepisy, jak zarządzenie Nr 107 Ministra Rolnictwa z dnia 22 czerwca 1966 r. w sprawie weterynaryjnych akcji profilaktycznych w państwowych gospodarstwach rolnych resortu rolnictwa, rolniczych spółdzielni produkcyjnych i ośrodkach rolnych kolek rolniczych (Dz. Urz. Min. Rol. Nr 11, poz. 86), zarządzenie Nr 95 Ministra Rolnictwa z dnia 15 maja 1963 r. w sprawie zabezpieczenia buhajów w państwowych zakładach unasieniania zwierząt przed zakażeniem gruźlicą, brucelozą oraz chorobami narządów płciowych (Dz. Urz. Min. Rol. Nr 9, poz. 38),

zarządzenia i instrukcje Ministerstwa Rolnictwa ustalające zasady postępowania przy chorobach nie objętych obowiązkiem zgłaszania na podstawie przepisów ustawowych (np. tymczasowa instrukcja Ministerstwa Rolnictwa z dnia 13 października 1966 r. w sprawie zapobiegania i zwalczania zakaźnego zanikowego zapalenia nosa świń), bądź określające niektóre zasady w stosunku do chorób objętych tym obowiązkiem, ale bez stosowania formy nakazu wobec posiadaczy zwierząt (tzw. akcje dobrowolne). W tej ostatniej podgrupie mieszczą się m. in. takie przepisy, jak instrukcja CZWet. z dnia 2 lutego 1955 r. w sprawie masowych, dobrowolnych, ochronnych szczepień świń przeciw różycy, oraz analogiczne instrukcje dotyczące innych nieprzymusowych szczepień, które określone obowiązkiem służbowe nakładają wyłącznie na służbę weterynaryjną. Wreszcie przepisy organizacyjne, a w szczególności przepisy o powołaniu weterynaryjnych ośrodków drobiarskich, o obowiązkach służby wet. w zakresie sztucznego unasiennienia krów i organizacji zwalczania niepłodności u zwierząt i chorób młodzięży, o organizacji opieki wet. nad gospodarką rybną na wodach śródlądowych, normują również niektóre zagadnienia z zakresu zapobiegania chorobom zwierząt.

W dość szerokim zakresie zagadnieniom zapobiegania i zwalczania chorób zwierzęcych zajmują się również wszystkie międzynarodowe konwencje weterynaryjne wielostronne i dwustronne, a w wyższym zakresie konwencja między Polską Rzeczpospolitą Ludową a Republiką Czechosłowacką o marym ruchu granicznym podpisana w Pradze dnia 4 lipca 1959 r. (Dz. U. z 1960 r. Nr 27, poz. 153). Poza tym w wielu innych przepisach można znaleźć pewne normy prawne dotyczące zwalczania lub zapobiegania chorobom zwierzęcym. Należą tu w szczególności przepisy o badaniu zwierząt rzeźnych i mięsa, przepisy sanitarne i komunalne, prawo wodne, przepisy o substancjach trujących, przepisy o zakładach utylizacyjnych, przepisy transportowe, przepisy o bezpieczeństwie i higienie pracy. M. in. ustawa z dnia 30 marca 1965 r. o bezpieczeństwie i higienie pracy (Dz. U. Nr 13, poz. 91) nakłada na każdego lekarza wet. obowiązek zgłoszenia Państw. Inspektorowi Sanitarnemu i Insp. Pracy choroby zawodowej zamieszczonej na odpowiednim wykazie (obecnie tylko wąglik) u osób zatrudnionych przy przeróbce produktów zwierzęcych, jeżeli przypadek zarażenia się człowieka tą chorobą stwierdził przy wykonywaniu zawodu. Stosunkowo dużo norm prawnych regulujących zasady profilaktyki weterynaryjnej zawiera również rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Zdrowia z dnia 24 listopada 1959 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy przy stosowaniu środków chemicznych (Dz. U. z 1960 r. Nr 1, poz. 4), szczególnie w zakresie zapobiegania zatruciom pszczoł. Również instrukcje Ministra Rolnictwa normujące sprawy bezpieczeństwa i higieny pracy przy obsłudze zwierząt gospodarskich i przy wykonywaniu czynności weterynaryjnych niewątpliwie mają pewne znaczenie dla problemu zwalczania chorób zwierzęcych.

Mimo istnienia tak wielu przepisów normujących w większości przypadków tylko fragmentarycznie i marginesowo zagadnienia zapobiegania i zwalczania chorób zwierzęcych nic nie utraciły na znaczeniu zasadnicze przepisy rozporządzenia Prezydenta RP. z 22 sierpnia 1927 r. o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych. Wszystkie inne omówione wyżej przepisy znajdują się niejako w cieniu tego rozporządzenia (mającego moc ustawy), które niewątpliwie ma charakter wiodący dla wszystkich innych aktów normatywnych z zakresu zwalczania chorób zwierząt.

W sierpniu br. upływa 40 lat od dnia, w którym rozporządzeniu Prezydenta RP o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych nadano moc obowiązującą. Od tego dnia uległo ono tylko nieznacznym zmianom mimo 9 nowelizacji. Ponadto pewne zmiany tego rozporządzenia wynikają z innych przepisów. Dotyczy to

w szczególności (o czym wielu dotychczas nie wie) zasad wydawania decyzji oraz przepisów terenowych z zakresu zwalczania zaraźliwych chorób zwierzęcych. Decyzje w tych sprawach wydaje obecnie w pierwszej instancji właściwy do spraw weterynaryjnych organ administracji prezydium powiatowej rady narodowej tj. wydział rolnictwa i leśnictwa (za podpisem powiatowego lekarza weterynarii będącego zastępcą kierownika wydziału rolnictwa i leśnictwa). Decyzje te wydaje wydział rolnictwa i leśnictwa zawsze we własnym imieniu, także wówczas, jeżeli rozporządzenie Prezydenta RP upoważniało do tego dawnego starostę. Odmienne wygląda sprawa w zakresie wydawania aktów normatywnych tj. przepisów prawnych powszechnie obowiązujących na danym terenie nie mających cech decyzji administracyjnych. Zgodnie z ustawą z dnia 25 lutego 1964 r. o wydawaniu przepisów prawnych przez rady narodowe (Dz. U. Nr 8, poz. 47) takie przepisy prawne wydają na podstawie upoważnień udzielonych w odrębnych ustawach prezydium właściwych rad narodowych, przy czym stosownie do art. 59 pkt. 3) ustawy z dnia 25 stycznia 1958 r. o radach narodowych (Dz. U. z 1963 r. Nr 29, poz. 172) w przypadkach niecierpiących zwłoki (wybuch epizootii) takie zarządzenie może wydać przewodniczący prezydium. W tym trybie prezydium wojewódzkich rad narodowych powinny więc wydawać przepisy określone w artykule 16 rozporządzenia Prezydenta RP z 1927 r., a prezydium powiatowych rad narodowych przepisy szczegółowe o szczepieniach ochronnych psów przeciw wściekliźnie, o uznaniu określonych terenów za obszar zapowietrzony lub zagrożony, o zakazie spędów zwierząt w określonych miejscowościach, o perlustracjach i ochronnych szczepieniach zwierząt w przypadku, gdy wydane w tej sprawie zarządzenie nie dotyczy indywidualnych osób, wymienionych z imienia i nazwiska (a więc nie ma cech decyzji administracyjnej), a ma charakter ogólny. Wszystkie rozporządzenia Ministra Rolnictwa wydane po 1958 r. w oparciu o rozporządzenie Prezydenta RP o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych (np. ostatnie rozporządzenie z dnia 22 sierpnia 1966 r. w sprawie włączenia myksomatozy królików do chorób podlegających obowiązkowi zgłaszania i zwalczania tej choroby — Dz. U. Nr 38, poz. 232) konsekwentnie upoważnia właściwy do spraw weterynaryjnych organ administracji PPRN do wydawania decyzji administracyjnych (zarządzeń indywidualnych), a prezydium powiatowej rady narodowej do wydawania aktów normatywnych (zarządzeń ogólnych powszechnie obowiązujących na określonym terenie). Nie należy również zapominać o tym, że przy stosowaniu przepisów o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych należy ściśle przestrzegać zasad ustalonych kodeksem postępowania administracyjnego.

Rozporządzenie Prezydenta RP o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych mimo dużej jego wartości i aktualności (aktualność jego jest czasem większa niż niektórych późniejszych ustaw weterynaryjnych) niewątpliwie wymaga zmiany i zastąpienia go nową, nowoczesną ustawą. Opracowując projekt nowej ustawy jej autorzy będą musieli wziąć pod uwagę następujące momenty:

1) sprawa zakresu ustawy; czy ustawa ma dotyczyć tylko zwalczania chorób zaraźliwych wzorem dotychczasowego rozporządzenia, czy też ma mieć szerszy zakres zastępując w dziedzinie zwalczania chorób zaraźliwych inne przepisy (np. przepisy o chorobach odzwierzęcych), a ponadto, czy ma objąć zwalczanie chorób zaraźliwych u zwierząt użytkowych w gospodarstwie, czy też i innych zwierząt np. łownych?; ustawa może mieć też węższy zakres, niż dotychczasowe rozporządzenie, przez wyeliminowanie chorób wywołanych przez zarazki warunkowo chorobotwórcze (różyca świń, pasterelozy), których zwalczanie powinno być oparte na innych zasadach, niż klasycznych epizootii; w związku z tym powstaje pytanie, czy nie przewidzieć 2 grup chorób zaraźliwych ustalając dla nich inne zasady zwalczania?

2) w jakim zakresie unormować ustawę zagadnienia zapobiegania chorobom zaraźliwym?; dotychczasowe rozporządzenie ogranicza się w zasadzie do szczepień ochronnych i nadzoru weterynaryjnego, natomiast nowocześniejsza ustawa z 1963 r. o zwalczaniu chorób zakaźnych zajmuje się np. wymaganiami higieniczno-sanitarnymi nieruchomości (art. 5),

3) ustawa może być szczegółowa i określająca zasady postępowania w stosunku do każdej choroby (jak dotychczasowe rozporządzenie) lub bardzo ramowa; ustawa o zwalczaniu chorób zakaźnych na przykład nie przewiduje, w przeciwieństwie do przepisów z 1927 r. o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych szczegółowych zasad zwalczania każdej choroby zaraźliwej w drodze rozporządzenia, a ogólnie tylko określa środki walki zastrzegając jedynie dla Rady Ministrów ustalanie wykazu chorób zakaźnych z wyszczególnieniem, przy których chorobach może być stosowana przymusowa hospitalizacja, przymusowe leczenie oraz izolacja osób chorych,

4) ustawa musi określić, czy zwalczanie chorób zakaźnych należy tylko do powiatowych lekarzy wet., czy też do całej służby wet. (art. 4 dotychczasowego rozporządzenia, dawna koncepcja „małych powiatowych”),

5) dotychczasowe przepisy duży nacisk kładą na zgłoszenie choroby zaraźliwej; przy wielu chorobach jak gruźlica, brucelozą trudno jest ustalić moment wystąpienia objawów choroby i w związku z tym konieczna jest pewna przebudowa art. 20 rozporządzenia Prezydenta RP z 1927 r.,

6) koszty zwalczania chorób zaraźliwych muszą być bardziej ściśle uregulowane niż dotychczas; należy rozważyć, czy koszty te powinny być pokrywane wy-

łącznie z funduszu walki z chorobami zaraźliwymi, czy też również z budżetów powiatowych oraz gromadzkich rad narodowych i w jakim zakresie koszty te powinny również obciążyć właściciele zwierząt?;

7) w jakim zakresie tzw. dobrowolne akcje masowe, jak np. szczepienie świń przeciw różycy, objąć przepisami ustawy?;

8) czy w ustawie przewidzieć postępowanie w razie nagłego pojawienia się nieznannej jednostki chorobowej i ustanawiać komisarzy nadzwyczajnych?;

9) czy zachować dotychczasowy podział na odszkodowania, zapomogi i nagrody oraz czy wypłacać je tylko za zwierzęta padłe, bądź zabite, czy też za inne powstałe szkody np. za zniszczone skóry (nerek)?; w jakim zakresie utrzymać obecną instytucję biegłych (oceniciele)?;

10) jak określić w ustawie środki z zakresu nadzoru weterynaryjnego nad zwierzętami w obrocie krajowym i zagranicznym?, czy zwierzęta załadowywane na środki transportu powinny zawsze podlegać badaniu, czy tylko w okresie panowania określonych zaraz i czy zawsze należy wymagać zezwolenia Ministra Rolnictwa na sprowadzanie zwierząt i artykułów pochodzenia zwierzęcego z zagranicy?

11) ustawa powinna ustalić zadania portowych lekarzy wet.

Te rozważania de lege lata i de lege ferenda w dziedzinie profilaktyki weterynaryjnej i zwalczania chorób zwierzęcych powinny zorientować czytelników w dość skomplikowanej strukturze tej dziedziny prawa weterynaryjnego, a ponadto ułatwić autorom przyszłej ustawy o zwalczaniu zaraźliwych chorób zwierzęcych ich niełatwe zadanie.

Adres autora: dr Władysław Lutyński, Warszawa, ul. Żeromskiego 25 m. 12.

RECENZJE I BIBLIOGRAFIA

WIESNER E.: Die Leukosen des Rindes (Białaczki bydła), drugie, nowo opracowane wydanie, VEB Gustav Fischer Verlag Jena, 1967, stron 169, rycin częściowo barwnych 13, tabel 19, cena MDN 18,80.

W 1961 r. ukazało się pierwsze opracowanie broszurowe pt. Die Leukosen des Rindes, które w krótkim czasie zyskało sobie dużą popularność. Przyczyną powyższego było przede wszystkim nasilające się coraz szerzej na świecie występowanie białaczek, które szczególnie u bydła urastać zaczyna do poważnego problemu gospodarczego. Równocześnie w piśmiennictwie odczuwało się już od dawna brak monograficznego opracowania, ujmującego w sposób kompleksowy sprawę tego schorzenia. Stąd też opracowanie prof. Wiesnera, zostało w 1963 r. przetłumaczone na język rosyjski, a w 1965 r. na język polski (PWRiL). Świadczy to bezsprzecznie o wartości wydawnictwa.

Szybkie wyczerpanie pierwszego nakładu skłoniło autora do opracowania drugiego wydania. Jest ono zasadniczo zachowane w tym samym układzie merytorycznym, z wyraźnym jednak poszerzeniem treści oraz jej oparciem na szerokim światowym piśmiennictwie (1166 pozycji). W jego wykazie znajduje się również kilka pozycji polskich autorów. W sposób bardziej wyczerpujący niż uprzednio omówione zostały formy kliniczne białaczek bydła.

Treść książki przedstawiona została w następujących rozdziałach:

1. Definicja i podział białaczek.
2. Rozprzestrzenienie i znaczenie białaczek bydła.
3. Przebieg i diagnoza kliniczna.
4. Diagnostyczne metody pomocnicze.
5. Zmiany anatomo-patologiczne.
6. Zmiany histo-patologiczne.
7. Etiologia białaczek bydła.
8. Leczenie białaczek.

9. Postępowanie sanitarno-weterynaryjne przy białaczkach.

10. Podstawy prawne zapobiegania i zwalczania białaczek bydła.

Rozdział rycin.

Piśmiennictwo.

Książka wydana została w efektownej szacie graficznej i pięknej oprawie. Ze względu na wyczerpujące i szerokie przedstawięcie zagadnienia stanowi ona cenną pozycję wydawniczą.

Prof. dr E. Prost

ALTON G. G., JONES L. M.: Laboratory Techniques in Brucellosis, (Metody badań laboratoryjnych przy brucelozie) World Health Organization, Geneva 1967, 92 str. w jęz. ang., 10 rys., 9 tabel. Cena — 3,25 dol.

Książka wydana pod auspicjami FAO i WHO zawiera zbiór aktualnie obowiązujących laboratoryjnych metod rozpoznawania brucelozy. Została ona opracowana przy konsultacji 20 wybitnych specjalistów z różnych krajów. Treść książki stanowią 4 zasadnicze rozdziały, a mianowicie: metody bakteriologiczne, metody serologiczne, próby alergiczne i produkcja szczepionek przeciwko brucelozie. Ponadto załączone jest piśmiennictwo, lista specjalistów — konsultantów oraz indeks.

W rozdziale pierwszym autorzy szczegółowo podają sposób przygotowania podłoży zwykłych i wybiórczych oraz metodykę izolacji pał. Brucella z materiału patologicznego. Dalej omówiono metody identyfikacji zarazka, barwienia i różnicowania czterech gatunków (Br. melitensis, Br. abortus, Br. suis, Br. neotomae) na podstawie właściwości hodowlanych, morfologicznych, biochemicznych, serologicznych, metabolicznych oraz wrażliwości na fagi. W rozdziale drugim wyczerpująco podano technikę nastawiania i oceny